

Latijn

voor
dummies®

Clifford A. Hull, MAs, MLS
Steven R. Perkins, MA

Gouda, 2025

Inhoud in vogelvlucht

Inleiding	1
Deel 1: Aan de slag met Latijn	7
HOOFDSTUK 1: Je kent al een beetje Latijn	9
HOOFDSTUK 2: Basisgrammatica van het Latijn	21
HOOFDSTUK 3: Salve! (Hallo!): begroeten en kennismaken	45
Deel 2: Latijn in actie	65
HOOFDSTUK 4: De Romeinse familie en sociale structuren	67
HOOFDSTUK 5: Voedsel en huisvesting in het Romeinse leven	87
HOOFDSTUK 6: De Romeinse kalender	105
HOOFDSTUK 7: Het Romeinse leger	129
HOOFDSTUK 8: Romeins amusement en sport	147
HOOFDSTUK 9: Het Romeinse bestuur	163
HOOFDSTUK 10: Duurzamer dan brons: Latijnse literatuur	187
Deel 3: Het Latijn in de moderne wereld	203
HOOFDSTUK 11: Houd het vooral eenvoudig	205
HOOFDSTUK 12: Verval en ondergang van de Romeinse declinaties	225
HOOFDSTUK 13: Ondergeschikte bijzinnen	245
HOOFDSTUK 14: Latijn in de dier- en plantkunde	265
HOOFDSTUK 15: Latijn vertalen en lezen	275
HOOFDSTUK 16: Motto's, gezegden en citaten: Latijn voor op feestjes	299
Deel 4: Het deel van de tientallen	313
HOOFDSTUK 17: Meer dan tien leenwoorden uit het Latijn	315
HOOFDSTUK 18: (Ongeveer) tien valse vrienden: veelgemaakte fouten in het Latijn	321
Deel 5: Bijlagen	327
BIJLAGE A: Naamwoorden en werkwoorden	329
BIJLAGE B: Miniwoordenboek Latijn-Nederlands	355
BIJLAGE C: Miniwoordenboek Nederlands-Latijn	379
BIJLAGE D: Antwoorden	389
Index	401

Inleiding

Julius Caesar schreef ooit dat heel Gallië in drie delen was verdeeld, maar als het om Latijn gaat, kun je eigenlijk maar twee groepen vinden: degenen die enige kennis van de taal hebben en degenen die dat niet hebben. Tot welke groep je ook behoort, dit boek is geschikt voor jou. Er kunnen veel redenen zijn waarom je deze taal (beter) wilt leren beheersen. Misschien herinner je je een paar Latijnse woorden uit je schooltijd en wil je de spinnenwebben verwijderen en de kennis opfrissen die je ooit bezat. Het kan ook zijn dat je gewoon wilt weten waar men zich zo druk over maakt en zelf wilt ontdekken waarom zoveel mensen nog steeds een taal lezen en schrijven die al meer dan 2000 jaar populair is.

Natuurlijk moet je een paar regels kennen en een paar trucjes beheersen, maar als je die eenmaal onder de knie hebt, is Latijn eigenlijk vrij eenvoudig te begrijpen en ga je er plezier aan beleven! Latijn was de taal van de Romeinen, het invloedrijkste volk van de antieke wereld. Dit zijn de mensen die een republiek stichtten en vervolgens een rijk dat honderden jaren bestond, die keizers voortbrachten (en ten gronde richtten) en die het Colosseum, het Pantheon en de Muur van Hadrianus bouwden. Ze kunnen ook met de eer strijken voor een van de duurzaamste door de mens gemaakte brouwsels aller tijden: beton.

En alsof dat nog niet genoeg is, blijft het Latijn de wereld beïnvloeden via de vele talen die eruit zijn voortgekomen, zoals Frans, Italiaans en Spaans. Het Latijn heeft ook invloed gehad op het Nederlands, dat ook nu nog veel Latijnse leenwoorden kent (die je overigens vaak gebruikt zonder dat je er erg in hebt).

Niet slecht voor wat sommige mensen een dode taal noemen!

Over dit boek

Het mooie van dit boek is dat het je stap voor stap leert hoe het Latijn werkt. Wij (de auteurs) beschikken samen over meer dan een eeuw onderwijservaring en geven je alleen de informatie die je nodig hebt, zonder je af te leiden met dingen die eigenlijk overbodig zijn. We delen daarbij veel

leuke feitjes, maar geven je ook veel oefeningen om je te helpen vertrouwd te raken met je nieuwe favoriete taal.

Elk hoofdstuk is verdeeld in paragrafen die informatie bevatten over een onderdeel van het leren van Latijn, zoals:

- » Hoe je Latijnse zelfstandige naamwoorden en bijvoeglijke naamwoorden verbuigt en Latijnse werkwoorden vervoegt
- » Hoe je een zin zo vertaalt dat deze logisch is in het Nederlands
- » Welke elementen uit het Latijn we nog steeds in het Nederlands tegenkomen
- » Allerlei interessante weetjes over de Romeinse cultuur

Afspraken in dit boek

Om ervoor te zorgen dat je in dit boek makkelijk je weg kunt vinden, hebben we een aantal conventies gebruikt:

- » Latijnse woorden zijn **vet** weergegeven om ze te laten opvallen, hun Nederlandse vertalingen zijn *cursief* weergegeven.
- » *Werkwoordvervoegingen* (rijtjes met de vormen van een werkwoord) worden in tabellen met twee kolommen weergegeven. In de eerste kolom staan de enkelvoudsvormen in deze volgorde: de *ik*-vorm, de *jij* / *u* -vorm en de *hij/zij/het* -vorm. De tweede kolom somt de meervoudsvormen op: de *wij* -vorm, de *jullie* -vorm en de *zij* -vorm. Hier volgt een voorbeeld met het werkwoord **amo, amare, amavi, amatus** (*houden van*):

Enkelvoud	Meervoud
amo	amamus
amas	amatis
amat	amant

Een taal leren is iets bijzonders, daarom vind je in dit boek enkele elementen die niet voorkomen in andere *Voor Dummies*-boeken:

- » **Je zegje doen.** Een van de beste (en leukste) manieren om een taal goed te leren is om deze in actie te zien. De dialogen onder de paragraafkop 'Je zegje doen' tonen een gesprek in het Latijn en de vertaling in het Nederlands.

» **Woordjes leren.** Het leren van een taal gaat ook om het onthouden van belangrijke woorden en zinnen, daarom verzamelen we die binnen de hoofdstukken en zetten we ze in rijtjes. Dingen om in gedachten te houden met betrekking tot deze rijtjes zijn:

- De functie van Latijnse zelfstandige naamwoorden hangt af van hun declinatie (de term voor de grammaticale groepen waarin Latijnse zelfstandige naamwoorden zijn verdeeld en hun geslacht). De zelfstandige naamwoorden in deze rijtjes omvatten de eerste twee woordenboekvormen (die de declinatie van het zelfstandig naamwoord aangeven) en het geslacht. Een voorbeeld: **coquus, coqui, m: kok.**

Voor meer informatie over het geslacht, zie hoofdstuk 2.

- Omdat Latijnse bijvoeglijke naamwoorden moeten passen bij de zelfstandige naamwoorden die ze volgen in naamval, getal en geslacht, tonen we van bijvoeglijke naamwoorden de mannelijke (m), vrouwelijke (v) en onzijdige (o) vormen, bijvoorbeeld: **frigidus, frigida, frigidum: koud.**
- De vertaling van een werkwoord hangt af van de vervoeging ervan, dus de lijsten 'Woordjes leren' bevatten de vier woordenboekvormen van het werkwoord. Bijvoorbeeld: **paro, parare, paravi, paratus: (voor)bereiden.**

» **Spelen met taal.** Naast al deze taalspecifieke delen, bieden we leuke activiteiten om te oefenen met wat je in elk hoofdstuk hebt geleerd over het Latijn. Met deze woordspelletjes kun je ook je voortgang meten.

Veronderstellingen over jou

Bij het schrijven van dit boek hebben we geprobeerd ons een beeld van jou te vormen:

- » Je kent geen Latijn ... of als je lang geleden Latijn hebt gehad, herinner je je er niet veel van.
- » Je wilt niet geïntimideerd worden of je dom voelen terwijl je iets nieuws probeert.
- » Je wilt plezier hebben en tegelijkertijd Latijn leren (of je kennis ervan opfrissen).

De indeling van dit boek

Om je te helpen de informatie die je zoekt gemakkelijker te vinden, is dit boek georganiseerd in vijf delen. Elk deel gaat over een bepaald onderwerp en bevat verschillende hoofdstukken met betrekking tot dat deel.

Deel 1: Beginnen met het Latijn

Dit deel geeft je de basis die je nodig hebt om het Latijn te begrijpen: hoe ga je om met een ‘flecterende taal’ (wat het Latijn dus is), hoe vervoeg je werkwoorden en wat zijn de basisregels van de Latijnse grammatica. Om je zelfvertrouwen te vergroten, tonen we je ook wat Latijn dat je waarschijnlijk al kent.

Deel 2: Latijn in actie

De Romeinse wereld was fascinerend. In dit deel geven we je allerlei informatie over het Romeinse leven en de taal die de Romeinen gebruikten. In deel 2 vind je informatie over de Romeinse familie, het machtige Romeinse leger, Romeins entertainment en nog veel meer.

Deel 3: Het Latijn in de moderne wereld

In veel beroepen wordt het Latijn nog steeds gebruikt. Natuurlijk gebruiken de juridische en medische beroepen veel Latijn, maar veel christelijke kerken gebruiken de taal ook, evenals wetenschappen zoals plantkunde en zoölogie. Omdat je het Latijn op zoveel plaatsen tegenkomt, vind je in dit deel de meest voorkomende termen. Met al deze woorden tot je beschikking kun je daadwerkelijk Latijn vertalen, dus met de informatie in dit deel kun je beter begrijpen wat je leest of hoort.

Deel 4: Het deel van de tientallen

Het deel van de tientallen biedt je handige lijsten. Perfect voor wie nuttige informatie in hapklare brokken wil. In dit deel vind je rijtjes van (ongeveer) tien Latijnse woorden die mensen de meeste problemen bezorgen en tien ‘valse vrienden’ die jou op het verkeerde been kunnen zetten.

Deel 5: Bijlagen

Dit deel van het boek bevat belangrijke informatie die je kunt gebruiken als referentie. Je vindt hierin tabellen met zelfstandige naamwoorden en werkwoorden en een miniwoordenboek, zodat je gemakkelijk woorden kunt opzoeken die je blijkbaar maar niet kunt onthouden. Als je wilt weten hoe je het ervan afbrengt bij de onderdelen 'Spelen met taal', kun je hier de antwoorden vinden.

De pictogrammen in dit boek

Om je te helpen informatie te vinden waarin je geïnteresseerd bent of om informatie te accentueren die bijzonder nuttig is, gebruiken we de volgende pictogrammen:

TIP

Dit pictogram wijst op advies, suggesties en aanwijzingen die je nuttig kunt vinden tijdens je Latijnse avontuur.

BELANGRIJK

Dit pictogram staat naast informatie die je helpt om de belangrijkste aspecten van de grammatica en de Romeinse cultuur te begrijpen.

TECHNISCHE
INFO

Dit pictogram staat bij informatie die je misschien interessant vindt, maar die je kunt overslaan zonder dat dit nadelig is voor het begrip van het onderwerp.

PAS OP

Het Latijn zit, zoals elke taal, vol eigenaardigheden en uitzonderingen die je moet kennen om de taal nauwkeurig te kunnen vertalen. Dit pictogram vestigt je aandacht op uitgebreidere uitleg van grammaticaregels die je helpt begrijpen waarom het Latijn is zoals het is.

CULTURELE
WIJSHEID

Dit pictogram belicht culturele weetjes en informatie over het Latijn en de oude Romeinen. Zoek naar dit pictogram als je meer wilt weten over de cultuur waaruit de Latijnse taal is voortgekomen.

Hoe nu verder?

Dit boek is bedoeld om je te helpen vertrouwd te raken met een van de mooiste, langst bestaande en invloedrijkste talen ter wereld. Als je een bepaald onderwerp wilt bekijken, ga je meteen naar dat hoofdstuk en duik je erin. Wil je je kennis vanaf de basis opbouwen, begin dan bij het begin. De Franse theoloog en dichter Alain de Lille schreef ooit: **'Mille viae ducunt homines per saecula Romam.'** (*'Duizend wegen leiden mensen voor altijd naar Rome.'*) Wat je ook nodig hebt, we hopen dat dit boek je een aangenaam pad biedt op jouw reis naar deze prachtige taal.

1

Aan de slag met Latijn

IN DIT DEEL . . .

Zie je de verbanden tussen het Latijn en het Nederlands

Maak je kennis met de basis van de Latijnse grammatica

Leer je vragen stellen

Zeg je 'Hallo' en 'Tot ziens' op de juiste manier

IN DIT HOOFDSTUK

Latijn levend houden

Latijnse afgeleiden en leenwoorden herkennen

Meer over het Latijnse alfabet

Latijn op een aantal manieren uitspreken

Hoofdstuk 1

Je kent al een beetje Latijn

Als je naar het Latijn kijkt, zou je kunnen zeggen: ‘Dat is een compleet raadsel voor mij!’ Je hoort verhalen over veeleisende docenten of er spoken beelden van eindeloze uren woordjes stampen door je hoofd. Latijn is immers niet de taal van intellectuele lichtgewichten. Het is de taal van Julius Caesar, Marcus Antonius, Vergilius, Ovidius en Augustinus. Intellectuelen als Erasmus en Thomas Jefferson gebruikten deze taal. Leonardo da Vinci gebruikte het Latijn in zijn aantekeningen. Hij ging zelfs zo ver dat hij de woorden achterstevoren schreef, zodat gewone mensen ze niet konden lezen. En in de film *Tombstone* erkent Doc Holliday dat zijn rivaal een goed opgeleide man is, alleen maar omdat hij de taal van de Romeinse keizers citeert.

‘**Noli timere!**’ zouden de Romeinen zeggen. ‘*Wees niet bang!*’ Wat denk je dat de kinderen, gladiatoren en arbeiders in die tijd spraken? Ze spraken Latijn en dat kun jij ook! Sterker nog, je kent waarschijnlijk al wat Latijn. In dit hoofdstuk kijken we naar zeer bekende woorden en zinnen. Dus ontspan en geniet van dit kleine uitstapje naar de gouden eeuw van Rome.